

10-15 februari

Debatter m. m.

Fredagen den 10 februari

Sid.

Svar på interpellationer av fröken Andersson ang. arbetsgivares skyldighet att i visst fall för tillfälligt anställd erlagga avgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m., och herr Sjönell ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen	3
Interpellation av herr Petersson, Bertil, om förbud för person under 18 år att inköpa bil	8

Tisdagen den 14 februari

Interpellation av herr Edström om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna	10
---	----

Onsdagen den 15 februari

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning	13
Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	15
Interpellationer:	
av herr Osvald ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet	23
av herr Sundin ang. det politiska läget i Kongo, m. m.	26

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 februari

Konstitutionsutskottets memorial nr 2, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av dels 28 § regeringformen, dels 68 § riksdagsordningen, dels 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen ..	13
--	----

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under första huvudtiteln (hov- och slottsstaterna)	13
— nr 14, ang. utgifterna å driftbudgeten: för flera huvudtitlar gemensamma frågor	14
— nr 15, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	15
— nr 16, ang. benämningen av en professur vid Stockholms universitet	22
— nr 17, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	22
— nr 18, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: kommunikationsdepartementet	22
— nr 19, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag: handelsdepartementet	22
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet ..	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 3, ang. ändrad lydelse av 2 och 3 §§ förordningen om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar	23
Andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1960 fattade beslut	23
Jordbruksutskottets utlåtande nr 2, ang. befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan	23
— nr 3, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	23
— nr 4, ang. utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	23
— nr 5, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	23

Fredagen den 10 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen, m. m.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet NILSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara *dels* fröken Anderssons interpellation angående arbetsgivares skyldighet att i visst fall för tillfälligt anställd erlagga avgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m., *dels* och herr Sjönell's interpellation angående arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Fröken Andersson och herr Sjönell har i var sin interpellation riktat uppmärksamheten på de blanketter, som nyligen skulle överlämnas till skattemyndigheterna med uppgifter av betydelse för arbetsgivarnas avgiftsskyldighet bl. a. för den allmänna tilläggs pensioneringen. Fröken Andersson frågar, om jag anser blanketterna och de utfärdade anvisningarna fylla de anspråk på klarhet och lättfattlighet som allmänheten har rätt att ställa. Herr Sjönell vill liksom fröken Andersson veta, om jag vill vidta åtgärder i syfte att förenkla blanketterna och därmed underlätta uppgiftslämnandet.

Min uppmärksamhet har på olika sätt fästs vid de ifrågavarande blanketterna och riksförsäkringsanstaltens anvisningar, och jag kan instämma med interpellanterna i att allmänheten måste ha svårt att förstå anvisningarna och att fylla i blanketterna rätt. Jag kommer att medverka till att det till nästa gång blir så enkelt som omständigheterna medger att fullgöra uppgiftsskyldigheten.

Även om jag därmed formellt har svarat på interpellanternas frågor i denna angelägenhet, vill jag tillägga följande.

Vi är säkert eniga om att allmänheten har ett stort intresse av att de uppgifter, som skall ligga till grund för arbetsgivarnas avgifter till tilläggs pensioneringen och andra socialförsäkringar, inges av alla som är uppgiftsskyldiga och att uppgifterna blir riktiga. Blanketternas och anvisningarnas innehåll bestämmes av de lagregler som skall tillämpas, och möjligheten att åstadkomma enkla formulär blir i hög grad beroende av de gällande lagbestämmelsernas utformning.

På den nu aktuella blanketten skall arbetsgivarna lämna uppgifter för sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring samt tilläggs pensionering. Härvid framträder på nytt olägenheterna av att dessa försäkringar ännu inte är samordnade i högre grad än som är fallet. Arbetet på en sådan samordning pågår f. n. dels i 1958 års socialförsäkringskommitté, dels i socialdepartementet. Det sattes i gång så snart ATP-reformen förts i hamn, och jag räknar med att resultat av detta arbete kommer att föreligga senare i år. Statsmakterna får därmed möjlighet att i en nära framtid medverka till sådana förenklingar i lagstiftningen om socialförsäkringen, som i sin tur gör bestämmelser och blanketter enklare.

Riksförsäkringsanstalten, som handhar tilläggs pensioneringen, har haft den inte alldeles lätta uppgiften att på kort tid utarbeta tillämpningsföreskrifter till lagstiftningen och utforma blanketter av olika slag. Att tiden varit kort sammanhänger med att den politiska striden i pensionsfrågan blev långvarig. Regeringen ville som bekant för sin del ändock inte gå med på att ikraftträdandet av pensionsreformen skulle uppskjutas. Den verkställande myndigheten har haft att fullfölja de fattade besluten.

Ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen, m. m.

I detta sammanhang har riksförsäkringsanstalten på en blankett sammanfört de uppgifter, som tidigare lämnades av s. k. mindre arbetsgivare — t. ex. husmödrar med anställd hemhjälp — vid mantalsskrivningen och av större arbetsgivare i särskild ordning. Vidare har uppgifter till ett företagarregister tagits med på samma blankett. Försöket att på detta sätt begränsa blankettfloran var i och för sig lovvärt — men jag tror för min del att man bör pröva nya vägar till nästa gång.

Det ligger i vårt förvaltningssystem natur, att verkställigheten av statsmakternas beslut ombesörjes av ämbetsverken, och detta sker i allmänhet effektivt. Det må i detta sammanhang vara befogat att säga, att de senaste årens viktiga reformer på sjukförsäkringens och folkpensioneringens områden hafts om hand av riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen på ett sätt som ämbetsverken har heder av. De svårigheter som naturligt nog uppträtt har snabbt kunnat bemästras. Även den preliminära uppbörd av arbetsgivaravgifter till ATP och till övriga socialförsäkringar, som riksförsäkringsanstalten utfört under 1960, har förlöpt i stort sett friktionsfritt.

Socialdepartementet har infört tilläggs pensioneringens förverkligande — liksom vid tidigare liknande tillfällen — följt arbetet och sökt medverka till att de verkställande myndigheterna får erforderliga resurser i personal och utrustning. Jag kan nämna att inrikesdepartementet i dagarna avlätit ett cirkulär till länsstyrelserna angående åtgärder för att ge de lokala skattemyndigheterna den hjälp de kan behöva i det sammanhang som nu är aktuellt.

Huruvida antalet fall, där uppgiftsskyldigheten inte fullgjorts, är stort eller litet, vet man tills vidare inte mycket om. Jag hoppas att den publicitet som saken nu fått skall medföra att arbetsgivaruppgifterna nu snart nog kommer in till de lokala skattemyndigheterna från dem som inte tidigare fått klart för sig att de är uppgiftsskyldiga. Jag behöver väl knappast tillägga att de

arbetsgivare, som på det sättet i efterhand skickar in sina uppgifter, inte riskerar någon påföljd.

En sak vill jag särskilt understryka, nämligen att den enskildes pensionsrätt inte beröres av de arbetsgivaruppgifter angående avgiftsdebiteringen som interpellationerna avser. De s. k. pensionspöäng, som pensionsrätten uttryckes i, beräknas på grundval av den enskildes vanliga inkomstdeklaration. Deklarationen jämföres med den kontrolluppgift, som arbetsgivaren sedan gammalt är skyldig att lämna till ledning för taxeringen. Om inkomstdeklarationerna, som lämnas under den närmaste tiden, blir riktiga, kommer pensionsberäkningen också att bli riktig.

Fröken Andersson har också frågat, om jag anser det vara i överensstämmelse med syftet i lagen om försäkring för allmän tilläggs pension att arbetsgivare skall betala pensionsavgift för tillfälligt anställd oavsett om den utgivna lönen bildar pensionsgrundande inkomst för arbetstagaren eller inte.

Jag utgår ifrån att vi inte vid detta tillfälle bör ta upp en ny diskussion om principerna för den allmänna tilläggs pensioneringen. Jag vill därför endast säga att den avgiftspåföring som nu sker står i överensstämmelse med den beslutade lagstiftningen. Något direkt samband mellan den kollektivt utformade arbetsgivaravgiften och de anställdas individuella pensioner föreligger inte inom ATP, vilket fröken Andersson också påpekat. Man har dock eftersträvat, att inkomst som medför avgiftsplikt i största möjliga utsträckning också skall grunda pensionsrätt och vice versa. Jag vill inte hålla för uteslutet att vi i framtiden kan komma fram till en ännu bättre överensstämmelse mellan arbetsgivarernas avgiftsskyldighet och de anställdas socialförsäkringsförmåner.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för det här avgivna svaret. Att svaret har lämnats så

Ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen, m. m. snabbt som skett förringar ingalunda min tacksamhet, utan tvärtom.

Ytligt sett är svaret, som alla hörde, tillfredsställande, men efter en närmare analys börjar man bli litet tveksam i fråga om sin första tillfredsställelse. I början av svaret instämmer socialministern helt med interpellanternas reflexioner. Jag skall emellertid göra några randanmärkningar till det avgivna svaret.

Vad då först beträffar blanketternas utformning säger socialministern att denna är beroende av de lagregler som skall tillämpas. Det är naturligtvis alldeles riktigt, men man gör ju då den reflexionen att lagreglerna rimligtvis borde ha varit klarare. Man borde med andra ord ha sett till, hur lagreglerna utformades, för att kunna på ett vetligt sätt föra ut dem i verkligheten.

Vidare nämndes det om olägenheter na av att olika försäkringar inte är samordnade, och det kan ju vara tillfredsställande att arbetet med en sådan samordning nu pågår. Jag ifrågasätter emellertid, om blanketternas ofattbarhet verkligen beror huvudsakligen på den bristande samordningen. Utformningen beror ju i alla fall väsentligen på tillkomsten av ATP. De verkställande myndigheterna har, säger socialministern, haft att fullfölja de fattade besluten, och det är ju självklart. Men frågan är, om det därför hade behövt bli »en sådan komplett röra», såsom Göteborgs-Posten uttryckte det i tisdags. Det har sagts från andra håll att cirka 90 procent av de inlämnade uppgifterna var felaktiga. Riktigheten av den siffran kan givetvis ingen bevisa, och jag gör inte anspråk på att ens försöka något sådant, men enligt vad häradskrivarna konstaterat har i varje fall en mycket stor procent blivit felaktig. Jag noterar därför med stor tillfredsställelse att man nästa gång skall pröva nya vägar, vilket mot den bakgrund som här finns helt enkelt blir nödvändigt.

Jag kan helt instämma i att de ämbetsverk det är fråga om har skött sina uppgifter så bra som det har varit möjligt i det föreliggande läget. Jag har

heller inte i min interpellation med ett enda ord lagt dessa ämbetsverk något till last — och jag tror inte att min kamrat heller gjort det — utan jag har fullt medvetet vänt mig till den som i sista hand har ansvaret.

Nu säger socialministern att socialdepartementet inför ATP:s förverkligande har följt arbetet och sökt medverka till att myndigheterna fått erforderlig hjälp, och han hänvisade till inrikesdepartementets cirkulär till länsstyrelserna om åtgärder för att ge de lokala skattemyndigheterna den hjälp de kan behöva. Det brådskar som bekant och frågan är om vederbörande ändå hinner med det hela i laga tid.

I svaret säger socialministern någonting som mycket starkt förvånade mig, nämligen: »Jag behöver väl knappast tillägga att de arbetsgivare som på det sättet i efterhand skickar in sina uppgifter, inte riskerar någon påföljd.» Det står dock i lagen, 34 §: »Har arbetsgivare, som är skyldig att utan anmaning avlämna arbetsgivaruppgift, icke behöri gen avlämnat sådan uppgift inom föreskriven tid eller avlämnar han arbetsgivaruppgift med så bristfälligt innehåll att den uppenbarligen icke är ägnad att ligga till grund för beräkning av avgiftsunderlag, straffes med böter, högst trehundra kronor.»

När jag såg detta — parentetiskt tappar jag för att jag fått titta på svaret på förhand — blev jag litet förbluffad och frågade mig: Kan socialministern verkligen lova att på detta sätt göra undantag från denna otvetydigt klara lagbestämmelse? Det är kanske mindre viktigt, men jag vill ändå direkt fråga om socialministern tänker framlägga förslag till ändringar i lagen i detta hänseende.

Sedan har vi det sista avsnittet, som gäller betalningen av pensionsavgifterna, oavsett om pension kommer att utbetalas eller inte. Jag tycker nog att socialministern tar ganska lätt på den frågan. Avgiftspåförandet sker, säger statsrådet, i överensstämmelse med lagstiftningen. Jag betvivlar inte alls att det sker i enlighet med lagstiftningens or-

Ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggspensioneringen, m. m.

dalag, men sker det i enlighet med lagens syfte, som jag tror att jag uttryckte det i min interpellation? Man har gått fram på den vägen att man tagit bort alla som är födda 1895 och tidigare. Jag anser att man borde förfara på samma sätt med dem som av andra skäl inte kan få pension, oavsett när de är födda. Annars blir det ju de facto en ren beskattning av vissa personer, utan att den anställda får någon pension på grundval av de erlagda avgifterna.

Jag har med flit undvikit att ge exempel på formuleringar i blanketterna, ehuru mycket vore att säga om dessa, men jag tycker att den saken börjar bli en aning uttjatad, hur viktig den än kan vara.

Jag slutar, herr talman, med att ta fasta på socialministerns tanke att vi i framtiden skall komma fram till bättre överensstämmelse mellan »arbetsgivarernas avgiftsskyldighet och de anställdas socialförsäkringsförmåner».

Herr SJÖNELL (fp):

Herr talman! Jag ber först att få framföra mitt tack till herr socialministern för hans svar på min interpellation. Jag noterar med största tillfredsställelse, att svarets innehåll innebär, att statsrådet för sin del vill medverka till att den målsättning som utgjorde grunden för interpellationens framställande uppenbarligen kommer att förverkligas och förverkligas snabbt. Detta är desto mera glädjande som allmänheten beretts utomordentliga svårigheter, när det gällt att förstå anvisningarna och fylla i blanketterna rätt, ett förhållande som socialministern också oförbehållsamt konstaterar i sitt svar.

Det är uppenbart, att vederbörande myndigheter även på sitt håll haft svårigheter, när det gällt att få fram lättförståeliga anvisningar, men att dessa svårigheter icke kunnat vara oöverstigeliga visar bl. a. det förhållandet, att en stor näringsorganisation, vilken haft ändå kortare tid på sig och dessutom icke kan förutsättas äga tillgång till spe-

cialutbildad expertis på lagtolkningsfrågor, kunnat presentera i första hand sina medlemmar men även andra klara och lättfattliga anvisningstolkningar. Härigenom har mycken värdefull tid och betydande kostnader kunnat inbesparas, då endast ett enkelt överslag ger vid handen att såväl företagare som allmänhet, d. v. s. i första hand husmödrar, som haft att lämna uppgifter för städhjälp o. d., fått sätta till många timmar av besvärligt och irriterat arbete på blankettifyllandet. Det torde vara lågt räknat, om man antar att anvisningarnas alltför komplicerade och svårtillgängliga text förorsakat varje uppgiftslämnare åtminstone två timmars extra arbete. Räknar man med ett antal av 300 000 småföretagare och fria yrkesutövare, som personligen fått arbeta med blanketterna, är man efter denne beräkningsgrund redan uppe i 600 000 arbetstimmar, vilket tillsammans med motsvarande tid för berörda husmödrar innebär, att detta sorts blankettifyllande förorsakat väsentliga kostnader.

Vad som emellertid är väsentligt i dag och vid detta tillfälle, är icke att tala om vad som varit. Det avgörande är, att herr socialministern utlovar förenklingar och förbättringar både i det ena och det andra avseendet. Jag tolkar t. ex. hans uttalande, att följderna av det i och för sig lovvärda försöket att begränsa blankettfloran måste föranleda att man nästa gång prövar nya vägar, som ett medgivande av att den av mig föreslagna enklare blanketten av schablontyp för mindre arbetsgivare utgör ett undersökningsvärt uppslag.

Jag noterar slutligen med tillfredsställelse socialministerns uttalande, att de uppgiftsskyldiga människor, vilka ännu icke sänt in sina uppgifter men gör så i efterhand, icke skall riskera någon påföljd. Jag förutsätter i detta sammanhang det vara självklart, att de många uppgiftslämnare, förmodligen majoriteten, vilka insänt oriktiga och ofullständiga uppgifter, icke heller skall drabbas av någon påföljd, något som i varje fall enligt författningstexten är möjligt.

Ang. arbetsgivaruppgifterna för den allmänna tilläggs pensioneringen, m. m.

Herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag har inte särskilt mycket att tillägga efter de båda anföranden som nyss hållits. Beträffande fördelningssystemets verkningar vill jag, som jag påpekade redan i mitt interpellationssvar, inte ta upp någon diskussion om detta. Det var ett principavgörande, som riksdagen redan har tagit ställning till, men jag utesluter förvisso inte att det kan komma att vidtas åtskilliga justeringar och reformer inom det redan beslutade systemet och att dessa kan komma att röra sig i den riktning som efter vad jag förstår fröken Andersson önskar.

Fröken Andersson uttryckte sin förvåning över en sats i mitt interpellationssvar där jag sade att jag knappast behöfve tillägga att de arbetsgivare som på det sättet i efterhand skickar in sina uppgifter inte riskerar någon påföljd. Det beror naturligtvis på hur man tillämpar lagen, och jag vill påpeka, att en arbetsgivare som inte lämnar in arbetsgivaruppgift inom föreskriven tid eller som lämnar uppgifter med så bristfälligt innehåll att de uppenbarligen inte är ägnade att ligga till grund för beräkning av avgiftsunderlag, som fröken Andersson påpekade, straffas med böter på högst 300 kronor. Men det finns dock en bestämmelse därefter, som säger att om förseelsen befinnes ursäktlig eller eljest ringa, kan domstolen fria från straff. Vidare vill jag också påpeka att sådan förseelse inte får åtalas av åklagaren, om inte riksförsäkringsanstalten anmält förseelsen till åtal. Riksförsäkringsanstalten har sålunda en tillämpningsmöjlighet med utgångspunkt från de svårigheter som alltid inträder för allmänheten, när man skall genomföra en sådan här stor och omfattande reform. Riksförsäkringsanstalten har alltså möjlighet att tillämpa lagen på ett som jag ser saken klokt och rimligt sätt, och jag hoppas att den gör det.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det är riktigt som socialministern säger och citerar. Men jag

vill bara konstatera att just i detta sammanhang, där allting är så oklart och flytande — för att inte tala om den nervositet som råder bland massor av bl. a. husmödrar, som kanske inte är så vana vid sådana här blanketter och som inte har samma möjlighet som andra större arbetsgivare att anställa expertis — blir slutsatsen av de sista citaten som socialministern gjorde, såvitt jag förstår, närmast den, att ingen kommer att åtalas, i alla händelser inte dessa nytillkomna små arbetsgivare som omöjligen kan klara upp denna sak.

Herr SJÖNELL (fp):

Herr talman! Jag har tolkat socialministerns uttalande på den nu närmast aktuella och diskuterade punkten som en anvisning till riksförsäkringsanstalten att i ifrågavarande fall tillämpa principen att hellre fria än fälla samt att behandla åtalsmöjligheten med utomordentligt stor försiktighet med hänsyn till de förhållanden som har rätt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 35, med förslag till viss ändring av lagen om fiskevårdsområden.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 27, angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.;

nr 34, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd; samt

nr 36, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.

Interpellation om förbud för person under 18 år att inköpa bil

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken angående delvis ändrad befordringsgång för riksbankens vaktmästare.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 2, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av dels 28 § regeringsformen, dels 68 § riksdagsordningen, dels 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, jämte i ämnet väckt motion;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående benämningen av en professor vid Stockholms universitet;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ förordningen den 15 maj 1959 (nr 168) om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar;

andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1960 vid dess fyrtiofjärde sammanträde fattade beslut; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Interpellation om förbud för person under 18 år att inköpa bil

Ordet lämnades på begäran till herr **PETERSSON, BERTIL**, (s) som yttrade:

Herr talman! I barnavårdsnämndernas arbete med ungdomar under 18 år, vilka gjort sig skyldiga till förseelser av olika slag, har det i synnerhet under de allra senaste åren ofta varit fråga om ungdomar, som varit bilägare, trots att de ej uppnått 18 års ålder. Förseelserna kan i en del fall vara rätt grova.

Som regel är det två eller tre ungdomar, som slår sig tillsammans om en bil, vilken de köper på avbetalning med ett mindre kontantbelopp vid köpet.

Inför föräldrarna motiverar ungdomarna vanligen köpet med att någon

Interpellation om förbud för person under 18 år att inköpa bil

äldre kamrat, som har körkort, skall köra bilen, men som regel visar det sig vid en undersökning, att de andra ynglingarna, som ej innehar körkort, gjort sig skyldiga till olovlig körning.

I de flesta fallen har icke dessa bilägande ungdomar ekonomiska förutsättningar för att ha bil. Ofta får föräldrarna sitta emellan genom att ynglingarna ej betalar ordentligt för mat och husrum, inte ens till självkostnadspris. En del betalar icke något alls. Ett mycket vanligt belopp, som ungdomarna lämnar hemma, är 25 à 30 kronor per vecka. Trots detta visar det sig att sedan avbetalningen för bilen tagit sitt, reparationerna sitt, återstår icke mycket till driftkostnader och oförutsedda utgifter. Sedan har de brottsliga gärningarna ej varit långt borta. Det har exempelvis blivit mycket vanligt med stöld av bensin och verktyg för bilar-na.

Ofta råkar en del ungdomar illa ut genom att de ej kan klara avbetalningarna för bilen, varför bilförsäljaren tar bilen tillbaka, och det inbetalade beloppet går förlorat.

Genom dessa av samhället sanktionerade bilköp före 18 års ålder, bidrager

samhället till att många — i en del fall hyggliga ungdomar — blir lagbrytare, ty icke någon yngling med bil men i avsaknad av körkort nöjer sig med att endast vara passagerare. Nuvarande lagstiftning är ju sådan, att varje yngling, som fyllt 16 år, äger rätt att av egna förtjänade medel köpa bil, trots att han ej har körkort för bil. Man frågar sig, om ej lagstiftningen skulle kunna ändras, så att det bleve förbud att sälja bil till ungdomar under 18 år.

Med de anförda synpunkterna anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till en sådan lagändring, att ungdomar under 18 år ej får rätt att inköpa bil.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.35.

In fidem

Fritz af Petersens

Tisdagen den 14 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen för tidagen den 14—den 17 i denna månad beviljades herr *Lange* för att närvara vid sammanträde med EFTA:s ministerråd i Genève samt herr *Boheman* i och för affärsresa till Förenta staterna.

Vidare beviljades följande personer ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i Nordiska rådets nionde session i Köpenhamn, nämligen herrar *Birger Andersson*, *Osvald*, *Strand*, *Sundin*, *Gillström*, *Ewerlöf* och *Lundström* för tiden den 18—den 24 innevarande månad samt herr *Sandler* för tiden den 18—den 23 i samma månad.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.; samt

nr 34, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 36, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet.

Föredrogos och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken in-

kommit framställning angående delvis ändrad befordringsgång för riksbankens vaktmästare.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 1, 14—19 och 22, bevillningsutskottets betänkande nr 3, andra lagutskottets utlåtande nr 1 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2—5.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 38, med redogörelse för försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Interpellation om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna

Herr EDSTRÖM (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! För närvarande avlägger i vårt land årligen omkring 11 000 ungdomar studentexamen. Av dessa kan endast omkring en fjärdedel beredas plats vid de akademiska utbildningslinjer, som är spärrade. Till den gruppen hör samtliga medicinska fakulteter och fackhögskolor. Med hänsyn till landets behov av specialutbildad arbetskraft på dessa viktiga samhällsområden samt studenternas egen önskan om sådan utbildning vore det högst angeläget att trängseln vid portarna till dessa former av högre utbildning minskade. I stället kommer den emellertid — om ej ytterligare initiativ tages — att ökas under de närmaste sju å åtta åren.

På grund av utbyggnaden av enhetsskolan samt gymnasierna kommer nämligen antalet studenter i varje årskull under denna tid att ökas med omkring 1 000, medan årliga tillskottet av utbild-

Interpellation om ett centralt samordningsorgan för intagning till de spärrade akademiska utbildningslinjerna

ningsplatser vid dessa spärrade linjer stannar vid cirka 200, åtminstone enligt vad hittills beslutats i fråga om utbyggnad. Bilden ändras något men ej väsentligt, om man ökar intagningen utöver vad som hittills planerats, vilket sannolikt kommer att ske såväl i fråga om linjerna inom högre teknisk och handelsutbildning som inom läkarutbildning. Även om så sker får vi, i alla fall under överskådlig tid, räkna med ett bestående och sannolikt gradvis skärpt spärrsystem och de, som lyckas, kommer att i än högre grad än i dag bli en privilegierad skara, som kan se fram mot bättre och tryggare yrkeskarriär och inkomster än övriga högskoleutbildade grupper.

Inför dessa framtidsutsikter är det av vikt att kontrollera hur dessa inträdes spärrar fungerar. Vid de medicinska fakulteterna och tandläkarhögskolorna fastställs intagningsbestämmelserna av universitetskanslern. Som bekant föreligger för närvarande förslag om betydande förändring av desamma. Vid övriga högskolor, som utgör största delen, bestäms intagningen av resp. styrelser. Dessa har i sin tur varierande bestämmelser. Följden har blivit, att vi för närvarande har en djungel av olika intagningsbestämmelser, regler, som bedömer studentbetygen olika. Därtill sker det oavbrutet förändringar än här och än där. Poängvärderingarna av studentbetyg, kompletteringar, akademiska betyg, militärtjänst och för praktik blir därigenom högst skiftande.

Denna situation är från elementär rättvisesynpunkt otillfredsställande. Ur praktisk synpunkt resulterar den dessutom i mycket förspild arbetstid för de unga för att åstadkomma önskvärda förbättringar av avgörande poäng, varvid mängen gång för det framtida yrket fullkomligt meningslösa betyg tvingas fram.

Inom de fria fakulteterna har vi fått mer och mer adepter, som studerar utslutande för att skaffa sig poäng för inträde till fackhögskolorna. 26 % av de medicinare som antogs förra värterminen hade kompletterat sina studentbetyg med

akademiska betyg — i genomsnitt fem sådana. Det betyder för dem en genomsnittlig förlängning av studietiden med tre år. Vi har brist på utbildningsplatser. Är det då rationellt, att vissa studerande på så sätt tvingas till dubbel utbildning? Särskilt inom de filosofiska fakulteterna medför systemet bekymmer. Platserna upptages till stor del av sådana, som egentligen saknar primärt intresse för ämnet och ej avser att praktiskt utnyttja sina kunskaper i framtiden till förfång för andra, som skulle ha behövt få undervisningen för sitt framtida yrke.

Systemet synes därför vara i behov av revidering. Viktigast därvid synes vara, att enhetliga och reformerade intagningsbestämmelser för olika linjer av högre utbildning kommer till stånd och att det uppdrages åt någon myndighet, universitetskanslern eller någon annan, att handhava dessa på ett för samtliga högskolor och universitet uniformt sätt. Vidare kan ställas under diskussion huruvida det är lämpligt att kanslersämbetet handhar intagningen till sjukgymnastinstitutet, där studentexamen inte fordras för intagning och dessa således inte utgör akademisk utbildningslinje. Då för närvarande flertalet av fackskolorna icke sorterar under kanslern, är det endast regeringen som har möjlighet att effektivt angripa problemet.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Skulle herr statsrådet vilja taga under övervägande att med hänsyn till den under närmaste år framåt alltmer ökade trängseln vid intagningen till de spärrade akademiska utbildningslinjerna för dessa skapa ett centralt samordnande intagningsorgan?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 544, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11, med förslag till förordning om försäljning av obeskattade varor på tullflygplats;

nr 545, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313);

nr 546, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313);

nr 547, av herr *Svanström* och herr *Andersson, Axel Emanuel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med

förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313);

nr 548, av herrar *Kaijser* och *Ringaby*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 32, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete; samt

nr 549, av herr *Sjönell m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 32, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 15 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 38, med redogörelse för försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 544.

Föredrogs den av herr *Sveningsson* avgivna motionen, nr 545, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till lag om ändring i skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313).

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Efter överenskommelse med huvudmotionären till en likalydande motion i andra kammaren ber jag att få återkalla förevarande motion nr 545 i första kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, blev ifrågasvarande motion med kammarens tillstånd återtagen av motionären.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionerna nr 546—549.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 2, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av dels 28 § regeringsformen, dels 68 § riksdagsordningen, dels 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen.

De i detta memorial införda vilande grundlagsändringsförslagen antogos.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning-

ar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionen II: 369, av herr *Johansson* i Stockholm m. fl., till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 2 300 000 kronor.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! I samband med behandlingen av första huvudtiteln har jag vid tidigare tillfällen varit kritisk mot sätet att presentera riksdagen denna utgiftspost. Det har varit stört omöjligt att få fram några konkreta uppgifter om fördelningen av utgifterna på hovstaten. I det avseendet har i år inträtt en förändring, och statsutskottets första avdelning har, såvitt jag förstår för första gången i modern tid, beretts tillfälle att få svar på de frågor avdelningen önskat ställa.

Av dessa uppgifter framgår, att den för budgetåret 1960/61 gällande hovstaten på 2 miljoner kronor fördelar sig med 1,1 miljon kronor till löner, 375 000 kronor till pensioner och 525 000 kronor till andra utgifter, bl. a. statschefens eget hushåll och representation. Av slutsumman går alltså för närvarande 74 procent till löner och pensioner. Av den begärda höjningen med 300 000 kronor beräknas 230 000 kronor gå till löner och pensioner, varvid den del som går till dessa ändamål sjunker till 67 procent.

Vi har vidare fått uppgift om att den s. k. livré- och ekonomistaten omfattar

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning

67 personer, som av lönekostnaden tar 740 000 kronor, eller i medeltal 11 000 kronor per person.

Övriga på slottsstaten anställda beräknas uppgå till 17 personer, från riksmarskalk till kanslister och med en medelinkomst av 15 300 kronor.

Sammanlagt är det alltså fråga om ett 90-tal anställda.

Vidare erfor vi att vid senaste tronskiftet pensionerades ett 70-tal personer.

Dessa uppgifter gäller alltså hovstaten. Sedan tillkommer de personer som avlönas under hushållskammarens och slottsstatens anslag.

Är man av den uppfattningen att man i ett demokratiskt samhälle skall omge statschefen med en sådan stab av anställda, finns det givetvis intet skäl att förmäna dessa samma lönekomensation som andra medborgare erhåller. Sett ur den synvinkeln kan den begärda anslagshöjningen vara motiverad. Låt mig emellertid med några siffror belysa utvecklingen av hov- och slottsstaten under den nuvarande statschefens regeringstid.

Den första staten efter trontillträdet, för budgetåret 1951/52, slutade på i runt tal 2,6 miljoner kronor, varav 1,5 på hovstaten och 1,1 på slottsstaten.

1954/55 ökade slutsumman till 3,5 miljoner i avrundade siffror, varav 2 miljoner till hovstaten och 1,5 miljoner till slottsstaten.

1958/59 var slutsumman 4,4 miljoner kronor, varav 2,5 miljoner till hovstaten och 1,9 miljoner till slottsstaten.

För det nu behandlade budgetåret, 1961/62, är slutsumman 4,9 miljoner kronor, varav 2,9 miljoner till hovstaten och 2 miljoner till slottsstaten.

Kostnaderna har alltså under denna tioårsperiod nära fördubblats. Det är klart att jag är medveten om penningvärdeförsämringens roll härvidlag, men ändå måste man fråga sig om det i en tid, då statsfinansiella skäl åberopas för att avslå anslag till långt mera samhällsnyttiga funktioner än de som fylls av hovet, men även och framför allt då av samma statsfinansiella skäl allvarliga framstötter görs i riksdagen för att försämra sådana anslag, inte vore skäl att

riksdagen ändrade uppfattningen om nyttan och nödvändigheten av dessa miljonanslag under första huvudtiteln.

Man måste också fråga sig, hur högt dessa anslag får stiga innan riksdagen är mogen att reagera. Att döma av ett enhälligt statsutskotts tillstyrkan har vi ännu ej nått så långt. Att yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition blir därför bara en tom demonstration, som jag i nuvarande läge finner meningslös. Jag har, herr talman, av detta skäl nu intet yrkande utan avvaktar — inte utan hopp — ett gynnsammare klimat.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Detta anslag har varit oförändrat sedan budgetåret 1958/59. Jag finner ingenting märkligt i att denna huvudtitel i likhet med övriga huvudtitlar råkar ut för automatiska utgiftstegringar, som är föranledda, såsom den föregående ärade talaren framhöll, av ökade löner och pensioner och av prisstegringar i övrigt.

Inom första avdelningen har vi gjort en grundlig genomgång av ärendet, och vi har därvid inte funnit någonting att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag. Som den ärade föregående talaren framhöll står en enhällig avdelning och ett enhälligt utskott bakom detta utlåtande, och jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 245) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 356), hade hemställts, *dels* att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här vore i fråga, ur budgeten avföra samtliga de anslagsposter, som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 1; *dels* att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här vore i fråga, besluta, att samtliga de anslag som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 2 skulle vara obetecknade samt minskas med vardera en tiondedel av det föreslagna anslagsbeloppet; *dels* att anslag till Omkostnader hos diverse myndigheter måtte beräknas till vissa angivna belopp under andra, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att reservationsanslag till Diverse utgifter måtte beräknas till vissa angivna belopp under andra, tredje, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att under de avförda anslagen föreliggande medelsbehov måtte i mån av medelstillgång tillgodoses inom ramen för varje huvudtitels här ifrågavarande anslag; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av de administrativa reglerna beträffande omkostnadsanslag, att dessa såsom maximerade totalbelopp utan bindande specificering ställdes till vederbörande myndigheters förfogande; *dels* ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att vid varje budgetårs slut till riksdagen måtte lämnas en redovisning för användningen under förflutna budgetår av anslagen till Diverse utgifter och till Omkostnader hos diverse myndigheter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 245 och II: 356 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 245 och II: 356,

1) godkänna i motionerna förordad överflyttning av medel från sak- och bidragsanslag till anslag till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter, vilken överflyttning beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

2) godkänna i motionerna förordad ändring beträffande vissa angivna större omkostnadsanslag, vilken ändring beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

3) hos Kungl. Maj:t hemställa, att efter utgången av varje budgetår måtte till riksdagen lämnas en redovisning för användningen under budgetåret av de i motionerna föreslagna anslagen till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Frågan om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten har ju tidigare behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Jag kan därför nu fatta mig relativt kort och bara beröra några av de grundläggande synpunkterna i de motioner det här gäller.

På grund av den specialisering av anslagen som nu sker bindes både Kungl. Maj:t och ämbetsverken i dispositionen av medlen. Det förflyter nämligen, som alla vet, lång tid mellan utarbetandet av anslagen och budgetårets slut. Om det sålunda under denna relativt långa tid blir en minskning av behoven, frestas

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

vederbörande att ändock använda medlen inför risken att anslagen eljest under kommande budgetår blir underkastade en nedskärning. Det är i detta sammanhang rätt intressant att läsa statsrevisorernas senaste berättelse. Där påvisas, med siffror och på annat sätt, hurusom förbrukningen under budgetårets sista månad är utomordentligt stor jämfört med föregående månaders utgifter.

Vi anser därför att sakanslag av relativt liten betydelse i förhållande till hela budgeten bör sammanföras under de olika huvudtitlarna och disponeras efter växlande behov under årets lopp. De små sakanslagen skulle alltså sammanföras till klumpanslag, vilket vi anser skulle vara praktiskt. Därigenom skulle dels riksdagen befrias från en hel del detaljarbete och dels arbetet i Kungl. Maj:ts kansli kunna spridas över en längre tidrymd. Verk och myndigheter skulle vidare ha större möjligheter att inom en given ram hushålla med tillgångarna. Det skulle dessutom medföra både större frihet och större ansvar för vederbörande.

Vi anser att det skulle innebära besparingar. I motionerna och i reservationen räknar vi med en nedskärning på i genomsnitt tio procent. Det är klart att denna procentsats kan diskuteras, men jag tror att man skulle kunna komma dithän, om man nämligen accepterade den metod som här rekommenderas.

Det är inte fråga om en likformig minskning av alla anslag. Det ges i motionerna exempel på vilka anslag vi anser inte bör minskas och vilka vi anser kan minskas, och jag skall inte här ta upp tiden med att räkna upp alla exempel. Detta tillvägagångssätt är ingalunda någonting unikt, utan det har prövats i flera länder; jag kan nämna Storbritannien och Förenta staterna. I Sverige har vi kanske en längre gående uppsplittring än i något annat land. För övrigt tillämpar Sverige metoden när det gäller kommunikationsverken, och mig veterligt har det inte visat sig annat än att det fungerar på ett bra sätt.

Nu kommer man med en rad invändningar, som man alltid gör när man vill

att någonting inte skall ske, åtminstone inte alltför mycket på en gång. Man säger att riksdagens makt skulle minskas genom en anordning av detta slag. Jag vill då fråga, hur ofta det sker en ändring i riksdagen, särskilt när det gäller småanslagen.

Det är emellertid klart att inte motionärer och reservanter syftar till en minskning av riksdagens makt och myndighet, långt därifrån. Jag understryker att det föreslås — för att skapa garantier för bevarandet av detta inflytande, i den mån det finns — att klumpanslagen inte skall sammanföras med departementens anslag till extra utgifter utan hänföras till särskilda anslag för, som det heter, diverse utgifter, dock med huvudsaklig ändamålsbestämning. För säkrande av riksdagens efterhandskontroll bör Kungl. Maj:ts snarast möjligt lämna redogörelse för användningen av anslagen under dessa diverse utgifter. Riksdagens revisorer har ju därtill möjlighet — och jag kan tillägga, kanske skyldighet — att följa anslagens användning under det löpande året.

Man kan fråga vad som menas med »små anslag». Vi har satt gränsen vid 500 000 kronor. Denna gränsdragning kan diskuteras, men någonstans måste ju gränsen dras, om man nota bene vill nå syftet med vad det här är fråga om.

När det sedan gäller större eller mindre omkostnadsanslag är dessa nu i regel förslagsbetecknade. Vi anser att de bör bli obetecknade. Vi anser att uppdelningen på delposter binder verk och myndigheter på ett sätt som knappast stimulerar till sparsamhet. Jag påminner återigen om statsrevisorernas uttalande, där man via tabeller och eljest kan få fullt belägg för detta resonemang. Fördelningen inom omkostnadsanslagen bör ankomma på den myndighet det är fråga om. Detta resonemang gäller alltså beträffande sakanslagen. Frågan om personanslagen kommer att diskuteras senare under riksdagen.

Riksdagen har ju tidigare uttalat, att en omläggning av budgeten på det sätt som här föreslås är alltför invecklad för att kunna företas utan närmare utred-

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten
ning. Då frågar man sig, om en sådan utredning verkligen har kommit till stånd. Knappast! Jag skall inte sticka under stol med att vissa rationaliseringar har vidtagits, men de är inte tillräckliga.

Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till att frågan i viss utsträckning redan har uppmärksamats. Vidare har utskottet intet att erinra mot att problemet ägnas fortsatt uppmärksamhet genom Kungl. Maj:ts försorg. När man talar om riksdagens inflytande och är så rädd om detta, tycker jag kanske att riksdagen borde kunna ta ställning till denna fråga i positiv riktning, särskilt som man finner — om man analyserar utskottsutlåtandet litet närmare — att utskottet principiellt egentligen inte har någonting emot den föreslagna anordningen.

Med dessa små anmärkningar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Denna motion är ju gammal och bekant. Jag skulle nästan vilja säga att den är så gammal att den börjar bli tankspridd — när man läser den, upptäcker man nämligen en hel del underligheter.

Det heter exempelvis i motionen att dessa budgettekniska förändringar — sammanförande av småanslag och prutningar på både stora och små anslag — bör ske redan nästa budgetår. Arbetet i statsutskottet och jordbruksutskottet behöver inte fördröjas, säger man, utan kommer snarast att underlättas genom ett sådant beslut av riksdagen. Detta är ju ett rätt märkligt konstaterande, eftersom nionde huvudtiteln denna gång lämnas åsido av tekniska skäl, som motionärerna säger; den huvudtiteln uteslöts redan 1960, om jag har läst rätt. Man frågar sig onekligen hur jordbruksutskottets arbete skall kunna underlättas, när vi nu inte alls diskuterar några av de ärenden jordbruksutskottet har att handlägga.

Men det finns också andra underligheter i motionen. Där talas om riksdagens inflytande eller brist på inflytande i olika avseenden — fröken Andersson

var för övrigt också inne på detta — och herr Heckscher säger då, liksom naturligtvis även herr Bergh, att riksdagens verkliga inflytande i synnerhet när det gäller sådana anslag som inte ger anledning till särskilda motioner är avsevärt mindre än de formella anordningarna synes ge vid handen. Ja, vi kan väl alla vara överens om att när vi väcker motioner, så inträffar det ibland att vi blir besvikna över utgången därför att utskotten behandlar våra förslag kallsinnigt. Men här säger alltså motionärerna, att riksdagsledamöternas ringa inflytande skulle vara särskilt märkbart i sådana frågor där man över huvud taget inte har väckt någon motion. Då vill jag fråga: På vilket sätt skall man tänka sig att riksdagen ger sin mening till känna, om vi inte ens orkar med att ställa ett förslag i anslutning till en framlagd proposition?

Ja, det finns mycket att säga om denna motion. Det mesta torde emellertid redan ha blivit sagt vid behandlingen av motsvarande motioner under tidigare år, och kammarens ledamöter har väl ingen särskild lust att höra alla argumenten upprepas. Därför skall jag kanske inskränka mig till att säga, att åtminstone för folk, som har någon liten uppfattning om hur budgetarbetet i kanslihuset går till, förefaller denna motion närmast att vara ytterst teoretisk, om jag skall nöja mig med den karaktéristiken. Det är precis som om motionärerna föreställde sig att man genom en sorts konsgrepp skulle kunna åstadkomma de mest underbara ting. Slår man ihop småanslag till stora poster och ger departementschefen rätt att portionera ut dessa poster i småanslag igen, så skulle det leda till att han själv och generaldirektörerna kunde koncentrera sig på sina egentliga uppgifter, som det heter i motionen. Man ser liksom i andanom, hur verkseheferna slösar bort sin dyrbara tid på att grunna över hur stor delpost de skall äska för bränsle och lyse nästa budgetår eller om de skall våga klippa till och begära en ökning av posten städning och renhållning med ytterligare 200 kronor.

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Så går det ju inte alls till i verkligheten — vad man beskriver i motionen är en karikatyr på statsförvaltning. Den enkla sanningen är ju att både de stora och de små anslagen består av en rad delposter som svarar mot vissa kostnader i den verksamhet som bedrivs, och oavsett hur frågorna redovisas inför riksdagen — antingen det sker i stora poster eller i små — kommer man inte ifrån kravet att det skall vara reda i affärerna. Man måste göra klart för sig vart pengarna tar vägen, och man måste likaså tänka igenom vad som kan behövas för att klara de olika uppgifterna i framtiden. Ett sådant detaljarbete kommer man aldrig ifrån, såvitt jag kan förstå, och därför är allt resonemang om hur budgetarbetet bedrivs och vad man tror sig kunna komma ifrån genom dessa enkla konstgrepp fullständigt verklighetsfrämmande.

Jag måste kanske ändå anknyta till ett par yttranden av fröken Andersson. Hon säger att medlen skulle kunna fördelas efter de växlande behov man kan konstatera under årens lopp, och så pekar hon på det förhållandet att mycket pengar ofta har förbrukats just under den sista månaden av ett budgetår. Visst kan man leta upp sådana exempel, men de kan ha sin grund i många olika förhållanden. Det ligger kanske helt enkelt så till att en förvaltning vill gardera sig och avstår från att göra ett nödvändigt köp ända tills man vet att pengarna inte kommer att behövas för att möta oväntade utgifter under budgetåret.

Mitt intryck är inte att man slösar med pengar i den statliga verksamheten och att det utan vidare skulle vara möjligt att göra stora besparingar. Hur skall det vara möjligt, fröken Andersson, att driva ett planmässigt arbete och åstadkomma besparingar, om jag inte vet vad jag har att förfoga över? Det kan inte vara rimligt att man i juli, oktober, januari o. s. v. måste fråga sig: »Hur mycket pengar kommer att bli tillgängliga för den fortsatta verksamheten?» Man kan inte gärna åstadkomma en lämplig uppläggning av verksamheten, om man måste arbeta utifrån så lösa premisser som här antydes.

Riksdagens inflytande skall inte gå förlorat utan tvärtom stärkas, sägs det. Vi skall ha möjligheter att under löpande budgetår interpellera departementschefen om huruvida han avser att ge pengar till viss verksamhet som anges vara inrymd inom ett anslag, och då har departementschefen att svara, att han gett så och så mycket, varefter interpellanten kan förklara: »Det räcker inte, utan här behöver man ytterligare pengar.» Var och en kan ju föreställa sig hur orimliga förhållandena skulle bli, om riksdagen aldrig kom till ett slutligt avgörande, utan riksdagsmännen skulle hålla på under hela sessionen och interpellera och fråga, hur läget för ögonblicket var, och på så sätt söka öva press i fråga om medelstillelningen på olika poster. Jag tror att vi måste bibehålla den ordningen att riksdagen träffar ett avgörande i varje särskilt fall och säger ifrån att så och så mycket pengar kan vi anslå och det får vederbörande rätta sig efter.

Motionärerna tänker sig vidare att riksdagens inflytande skulle komma till uttryck på det sättet att ledamöterna via riksdagens revisorer, som skulle följa anslagsförbrukningen med uppmärksamhet, skulle kunna gå till konstitutionsutskottet med en anmärkning mot en departementschef som misshushållat eller använt pengarna på ett annat sätt än riksdagen tänkt sig. Ja, det är klart att om man viftar med ett sådant hot blir det väldigt svårt för departementschefer att göra avsteg från de belopp som riksdagen vid tidigare tillfälle har beslutat.

Innan jag slutar skulle jag också vilja göra den invändningen att när motionärerna talar om att pruta 10 procent på omkostnadsanslagen är det att märka — och det framgick också av vad fröken Andersson själv sade — att denna nedprutning skulle ske utan att organisationen förändrades. Man skulle ha kvar lika många tjänstemän, men dessa skulle få 10 procent mindre resurser att arbeta med. Nog är det, såsom har framhållits redan i tidigare debatter här i kammaren, ganska orimligt att ett sådant tillvägagångssätt skulle kunna leda till någon besparing. Vi skulle ha folk

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten anställda, men vi skulle inte ge dem resurser att kunna fylla sina uppgifter på ett effektivt sätt!

Jag är i dag lika litet övertygad som tidigare om att den väg som den här motionen anvisar är lämplig att slå in på, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Holmqvist kom jag att tänka på den gamla satsen att »den som gärna vill sjunga finner alltid en visa». Herr Holmqvists bevisföring var ganska svag när han drog fram olika detaljer i motionen och gjorde gällande att det och det var omöjligt och att alltsammans var omöjligt. Han talade exempelvis om en sådan sak som att man inte kan komma ifrån en detaljbehandling. Det har vi väl inte heller sagt. Vad vi har sagt är att behandlingen kan spridas ut under en längre tidrymd.

Herr Holmqvist ansåg vidare att vårt förslag skulle få förfärligt besvärliga konsekvenser genom att Kungl. Maj:t ständigt skulle löpa risken av att konstitutionsutskottet gjorde anmärkning. Ja, den risken finns väl även nu. Att den skulle öka genom att motionärernas förslag bifölls, förstår jag inte alls. Han vände sig också emot att riksdagsmännen skulle få hålla på och interpellera och ha sig i sådana här frågor under hela sessionen. Ja, det vore väl inte så förfärligt farligt, om det blev litet mera liv och fart över riksdagsarbetet! Det tycker åtminstone inte jag.

Sedan gjorde herr Holmqvist gällande att motionärerna förde ett ytterst teoretiskt resonemang. Ja, men i så fall gäller det att bevisa att detta resonemang är felaktigt, och att dess felaktighet är verifierad i praktiken — åtminstone har jag alltid fått höra att det förhåller sig på det sättet. Men sedan får jag inte utskottets resonemang att gå ihop. Märk väl, herr Holmqvist, att om man läser utskottsutlåtandet så finner man — och detta har också kommit fram under behandlingen — att utskottet inte alls ty-

ker att uppslaget i och för sig är så illa, frågan är bara om det kan omsättas i verkligheten på ett vettigt sätt. Vi är naiva nog att tro att man kan göra det, om riksdagen bara säger ifrån att den vill ha den här ordningen. Men nu försvaret man sin negativa ståndpunkt med att Kungl. Maj:t redan har uppmärksammat de här synpunkterna och sökt sig fram på de vägar motionärerna anvisat. I så fall kan väl dessa vägar ändå inte vara så förskräckligt tokiga. Varför skulle Kungl. Maj:t ägna fortsatt uppmärksamhet åt en sak, om den vore så in i norden omöjlig som herr Holmqvist vill göra gällande?

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det har redan sagts att vi diskuterat denna fråga flera gånger förut. Jag vet inte, om man här har anledning att hänvisa till det gamla ordstävets om droppen som urholkar stenen — herr Holmqvist är i så fall en ovanligt hård sten. Det förefaller mig som om herr Holmqvist nu liksom i fjol är bra mycket mer negativ än utskottets majoritet. Utskottet tycker ändå att det ligger någonting i motionärernas tanke. Det pekar på att åttonde huvudtiteln i år har fått en uppställning som till en del tillmötesgår motionärernas synpunkter. Utskottet förväntar visserligen inte att Kungl. Maj:t skall göra någonting åt den här saken men har ingen erinran mot att så sker, och det skriver sig i alla fall inte så fullständigt som herr Holmqvist fritt från tanken att detta uppslag kan vara något att reflektera på.

Jag tycker att fröken Andersson särskilt i sitt första inlägg så adekvat har återgett motionärernas intentioner, att jag i den delen ingenting har att tillägga. Jag begärde ordet när herr Holmqvist talade. Han gjorde ett par uttalanden som bekräftade intrycket att de, som så att säga utifrån kommer i kontakt med byråkratien, egentligen blir betydligt mer byråkratiska än de som är uppfosttrade med den.

Herr Holmqvist säger, att uppspaltningen på småposter är ett uttryck för

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

god ordning och reda. Riksdagen måste ta ställning, och när den har gjort det är allting bra, anser herr Holmqvist. Det resonemanget förutsätter ju att det är i stort sett riktiga avvägningar som har gjorts, men fröken Andersson har redan påpekat den avsevärda tidrymd som ligger mellan det att medlen begärs, det att medlen beslutas och det att medlen används. Ämbetsverken kommer ju med sina framställningar någon gång på sensommaren, det vill säga, ca ett och tre kvarts år innan det budgetår tar slut, som äskandena avser. När budgetgranskningen sker i fackdepartementen och i finansdepartementet är tiden till dess att medlen används något kortare, men det vore ju att ställa omänskliga anspråk på de säkerligen utmärkta krafter som sysslar med dessa frågor både i ämbetsverken och i departementen, om man begärde att det så långt i förväg skulle åstadkommas en absolut säker bedömning av vad som kommer att gå åt.

Följaktligen kan man ju inte säga att i och med att riksdagen fattar beslut, så råder god ordning och reda. Det är en förhastad slutsats från herr Holmqvists sida.

Att slutsatsen är felaktig kan jag bestyrka ytterligare, och jag skall då anknyta till herr Holmqvists något raljanta inlägg i anslutning till fröken Anderssons och motionärernas konstaterande av att riksdagen egentligen gör så få ändringar i vad som föreslås i statsverkspropositionen. Att det görs få ändringar är inte alls uttryck för något särskilt förtroende vare sig till ämbetsverken eller till finansdepartementet — även om finansministern heter Gunnar Sträng — utan det är på det sättet att vi i budgetutskottet i de flesta fall helt enkelt måste lita på de uppgifter vi får från statsdepartementen. Vi kan inte utan mycket tidsödande undersökningar skaffa oss en egen grundad uppfattning när det gäller frågan om det eller det omkostnadsanslaget är lagom tilltaget eller om den och den expeditionsvakten, den och den arkivaren eller den och den byrådirektören är nödvändig.

Ärendena är för många för att vi skall

kunna göra det. På det sätt som budgeten har svällt är detta otänkbart, och jag är fullt övertygad om att det nuvarande småplottrandet är otidsenligt. Det kom till en gång för många, många herrans år sedan, när riksdagen inte utan skäl kunde göra gällande att Kungl. Maj:t hade använt pengar för vad riksdagen inte avsett, och det var för att binda Kungl. Maj:t som det här detaljdestinationsförfarandet kom till. Den som läser Karl Johans-tidens historia får ett starkt intryck av vilka motiveringar som ligger bakom den rådande ordningens tillkomst.

Men även om riksdagen på den tiden var samlad mycket kortare tid än nu, var posternas antal så ofantligt litet i förhållande till vad det är nu, att riksdagen på den tiden mycket bättre än vi kan göra i dag kunde bilda sig en egen uppfattning om dem.

Att i detta sammanhang föra in talet om riksdagens inflytande är att tala ut i tomma luften, liksom det också — jag betonar det igen — efter mitt sätt att se är en felaktig uppfattning att de beslut vi fattar är absolut riktiga. Något sådant kan vi inte begära, av skäl som jag nämnt, och det är därför vi anser att det vore åtskilligt att vinna på att ge Kungl. Maj:t större makt i detta avseende, så att Kungl. Maj:t genom sin konstitutionella befogenhet skulle kunna lägga prövningen av behoven närmare användningstillfället. Av precis samma skäl vill vi också ge verkscheferna större makt och större anslag. Ett sätt är den metod vi rekommenderar, att ge dem mera klumpanslag. Då har de större möjligheter att laga efter lägligheten, d. v. s. att eliminera den olägenhet som den långa tiden från äskandena medför. De får då också större ansvar att ägna sig åt verkets organisation o. s. v.

Herr Holmqvist ansåg att det väl inte kan vinnas så värst mycket med det där, men när användningstillfället ligger så långt fram i tiden, är det väl ändå ganska påtagligt att som situationen har ändrats undan för undan borde verkscheferna ha större möjligheter att avvakta med anslagens fördelning, och det är i det

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

sammanhanget man måste sätta in förslaget om en generell nedprutning. Det har sagts att förslaget i den delen inte är tillräckligt underbyggt, men det är väl ändå ganska självklart att ifall vi vill ha ett incitament för verkscheferna att laga efter läglighet, att se efter hur omkostnadssidan utvecklas, i att inte tvinga men väl animera verkscheferna att ägna sig mera åt verkets organisation, åt det administrativa o. s. v., så blir det incitamentet kraftigare, om man håller det disponibla beloppet i underkant. Det betyder inte, herr Holmqvist, att vi skulle sätta verken i ett nödläge, ty vi har fortfarande på riksstaten ett anslag till diverse utgifter, som Kungl. Maj:t skall ha till sitt förfogande, om det skulle behövas.

Det är ungefär så vi ser saken, och jag har svårt att förstå den negativism som herr Holmqvist visar. Visserligen vill socialdemokratien att statsförvaltningen skall svälla, men även om så är, borde vi ha ett gemensamt intresse av att förvaltningen skall arbeta så smidigt som möjligt, och det går, såvitt jag förstår, inte på annat sätt än därigenom att vi ger Kungl. Maj:t mera att säga till om i fråga om dispositionen av de medel riksdagen anvisar och att vi ger verkscheferna större befogenheter.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det sista herr Bergh sade var onekligen en logisk kullerbytta. Han påstod att socialdemokratien har lust att öka ut statsverksamheten och få fler och fler tjänstemän, och detta, menar herr Bergh, skall vi stoppa på det sättet att vi ger den socialdemokratiska regeringen ökade befogenheter. Jag undrar om herr Bergh inte observerat, att det dock bara är högermän som anslutit sig till den motion han här har väckt.

Herr Bergh har i sitt anförande redogjort för sin syn på dessa ting, och han tyckte att jag hade argumenterat dåligt för min sak och att jag ej givit några skäl för att man inte skulle kunna följa motionen. Med all respekt, som herr Bergh sade, för de duktiga tjänstemä-

nen i verk och kanslihus, menade han att det var att ställa övermänskliga anspråk om man begär att de skulle kunna klara uppgiften att här göra en avvägning.

Det är dock något som de gått i land med under många år. Det hela är ändå inte så förfärligt märkvärdigt. Under den tid, då herr Bergh själv var aktiv skolman, visste man att han hade uppgiften att undervisa ett antal barn och att det förelåg ett fortsatt behov av herr Berghs tjänster också för det kommande året, om inte några särskilda förändringar inträffade. I den skola, där herr Bergh naturligtvis inte var ensam lärare, fanns det utöver lärarna också vaktmästare, som hade sina uppgifter. Vidare behövde man undervisningsmateriel etc. Man får så småningom erfarenhet av vad det kostar att driva denna verksamhet, och man kan göra jämförelser. På det sättet får man ett underlag både för bedömningen av vilka tjänster som behövs och vilka resurser man kan satsa på ett visst område. Såvitt jag förstår är det då inte så märkvärdigt om man — som exempelvis jag och utskottet i övrigt — kan vara tillfreds med den ordning vi har. Under årens lopp har man fått erfarenhet att bygga på, och det är fullständigt galet att göra gällande att denna ordning kommit till en gång på en sinkadus för att riksdagen ville ha större makt gentemot Kungl. Maj:t. Titta på förhållandena i andra länder, t. ex. i våra nordiska grannländer! Där har man samma budgetteknik som vi, och nog skulle det vara underligt om det bara vore av en slump som man en gång slog in på denna linje.

Så vill jag säga några ord till herr Bergh på tal om att förhållandena givetvis kan förändras från hösten, när man bedriver budgetarbetet, och fram till den 1 juli nästa år eller om man så vill till den tidpunkt ännu ett år senare, då budgetåret tar slut. Visst kan det ske förändringar. Visserligen är det riksdagen som anvisar medel för olika ändamål, men det är väl inte herr Bergh obekant, att det till sist är Kungl. Maj:t som disponerar över medlen och bestämmer.

Om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

om de skall utanordnas för ett visst ändamål. Om det har inträffat förändringar, skall Kungl. Maj:t givetvis se till att man tar hänsyn till detta vid disponeringen av medlen. Det är också vad som sker. Ur den synpunkten behövs det ingen ändring i nuvarande ordning. Jag kan för övrigt peka på att herr Bergh har framhållit detta i sin motion, varför det knappast nu behöver föranleda någon diskussion.

Jag har faktiskt inte anledning att fortsätta argumentationen. Jag vidhåller det yrkande som jag tidigare har ställt.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag skall inte heller göra mer än komma med ett par korta repliker.

Först vill jag undanröja ett missförstånd som herr Holmqvist råkade ut för. Jag sade, att socialdemokratien ville vidga statsverksamhetens omfattning, men jag sade *inte* att därav följde, att man skulle ha många fler tjänstemän. Jag sade tvärtom, att det borde vara ett gemensamt intresse att förvaltningsapparaten arbetade så smidigt och sparsamt som möjligt.

Det var den första repliken.

Den andra repliken riktar sig mot att herr Holmqvist som bevis för att allting är bra säger, att de människor som gjort bedömningarna gått i land med uppgiften. Har de det? Vi har varje år rätt betydande tilläggsstater. Redan förekomsten av tilläggsstater är väl ett bevis på att bedömningarna icke varit tillfredsställande.

Allra sist kanske jag får säga några ord med anledning av att herr Holmqvist kom med ett personligt argument och hänvisade till den erfarenhet jag skulle ha från den tid, då jag ännu utövade en tjänst. Tillåt mig säga, att det var en välkommen hänvisning. Under de 30 år jag var verksam växte den stat jag hade att göra med från ungefär 1,5 till ungefär 5,5 miljoner kronor. Men i den kommunalförvaltning, där jag hade tjänsteansvaret för pengarna, tillämpade vi just den metod som vi här föreslår. Gick

staten ihop så var man belåten, men man hade mycket stor rörelsefrihet inom den fixerade ramen.

Jag tycker inte att vi skall vara så konservativa som herr Holmqvist faktiskt är i denna fråga. Vi bör kunna acceptera att nuvarande anordning inte är tidsenlig. Den infördes under helt andra förhållanden än de som råder nu. Bland annat har budgetårets omläggning inverkat menligt, ty tidsavstånden har därmed ytterligare förlängts.

Jag anser, att det är på tiden att den där negativa attityden försvinner och att man gör vad som rimligtvis bör göras för att förbättra förhållandena.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående benämningen av en professur vid Stockholms universitet;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1961/62 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret

Interpellation ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet

1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ förordningen den 15 maj 1959 (nr 168) om särskilda investeringsfonder för förlorade inventarier och lagertillgångar.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1960 vid dess fyrtyofjärde sammanträde fattade beslut, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket,

varvid utlåtandena nr 2—4 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 49, angående ändrad lydelse av 28 § regeringsformen;

nr 50, angående ändrad lydelse av 68 § riksdagsordningen; och

nr 51, angående ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Interpellation ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet

Herr OSVALD (fp) erhöU på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Under senare år har vissa forskare vid kungl. lantbrukshögskolan och statens jordbruksförsök från ett par håll beskyllts för bristande objektivitet. Det har gjorts gällande, att ifrågavarande forskare både vid planläggningen av försöken och vid publiceringen av resultaten på ett otillbörligt sätt låtit sig påverkas av kommersiella intressen. Resultaten, har det sagts, har

Interpellation ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet

i främsta rummet varit ägnade att tjäna viss konstgödselpropaganda, ej det svenska jordbruket.

På grund av uttalanden, som vid 1955 års försöksledarmöte gjordes av ett par av kritikerna, beslöt styrelsen för kungl. lanbrukshögskolan och statens lanbruksförsök (KLSL) att anmoda dessa kritiker att till styrelsen inkomma med utförlig redogörelse för det material, varpå uttalandena grundats. Sedan de begärda skrivelserna inkommit och statens jordbruksförsök (SJF) yttrat sig i ärendet, beslöt styrelsen i december 1955 uttala, att den inte funnit något, som kunde ge anledning antaga, att den under styrelsens inseeende stående försöksverksamheten skulle ha väglets av annat än en strävan att få fram objektivt riktiga slutsatser till jordbrukets bästa.

Då beskyllningar av ovan nämnd art likväl upprepades, begärde styrelsen för KLSL i oktober 1957 hos Kungl. Maj:t bemyndigande att utse en utredningsman med uppdrag att utreda frågan om den ifrågavarande forskningens och försöksverksamhetens objektivitet. På förekommen anledning hemställde styrelsen senare, att Kungl. Maj:t måtte utredningsman.

Kungl. Maj:t beslöt den 29 november 1957 tillkalla utredningsman, åt vilken uppdrogs »att verkställa utredning rörande den vid lanbrukshögskolan och statens lanbruksförsök på växtnärlingsområdet bedrivna forskningens och försöksverksamhetens objektivitet».

Som utredningsman tillkallade statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet chefen för tobaksmonopolet, direktör Olof Söderström, som sekreterare förordnades byrådirektören P. E. Ekström, och som experter att biträda utredningsmannen tillkallades professor K. O. Tedin och revisionssekreterare B. Bernhard.

Utredningsmannens utlåtande avlämnades den 28 juni 1960. Utlåtandet har sedermera publicerats i statens offentliga utredningar (1960:30) under rubriken »Objektiviteten vid forskning och försök på växtnärlingsområdet» — en diger avhandling på 324 sidor.

Större delen, 190 sidor, av avhandlingen upptages av en ingående redogörelse för vissa forsknings- och försöksproblem i den offentliga diskussionen. Här refereras tämligen utförligt stora delar av den diskussion, som förts om en rad aktuella växtnärlingsproblem; därjämte återges fonografiskt upptagna uttalanden, som gjorts inför utredningsmannen av ett stort antal personer, samt slutligen de yttranden, som avgivits av Tedin rörande de olika avsnitten. Det därpå följande kapitlet upptages helt av uttalanden av nyss nämnd art rörande »påstått inflytande från industriens sida på verksamheten vid SJF».

Slutligen följer utredningsmannens utlåtande, i vilket den föregående framställningen utförligt refereras.

Slutresultatet av det hela är, att utredningsmannen förklarar, att »den misstro mot verksamheten, som på vissa håll kommit så starkt till uttryck, icke (kan) anses sakligt grundad».

Därmed kunde det ju tyckas, som om allt skulle vara gott och väl. Men så är det enligt min mening inte. Det sätt, varpå detta ärende handlagts, synes mig vara ett skolexempel på hur den vetenskapliga forskningen och dess utövare icke får behandlas.

Då styrelsen för KLSL genom sin år 1955 vidtagna åtgärd och därefter uttalade förtroende för de angripna forskarna vid högskolan och SJF icke lyckades förhindra, att beskyllningarna fortsatte, borde ärendet ha hänskjutits till lärarkollegiet, som har att handlägga frågor rörande den vetenskapliga forskningen. Om så skett, hade sannolikt frågan kunnat avföras från dagordningen på ett mindre uppseendeväckande sätt än det, som nu tillämpats.

Då styrelsen i stället hemställde hos Kungl. Maj:t om en utredning och Kungl. Maj:t tillkallade en utredningsman, kunde man ha väntat sig, att en på växtnärlingsområdet sakkunnig person tillkallats. I stället blev det en framstående, administrativt erfaren jurist, vilken dessutom som medhjälpare fick två jurister. Som sakkunnig expert tillkallades professor Tedin, Svalöv. Denne är en av

Interpellation ang. verkställd utredning rörande objektiviteten vid forskning och försök på växtnäringsområdet

våra allra främsta inom växtförädling och biologisk statistik, men han är icke sakkunnig inom de vetenskapsområden, som det här är fråga om. Tedin säger sålunda själv (s. 263): »En allmän granskning av gödslingsforskaren Francks och kemisten Svanbergs vetenskapliga produktion överstiger givetvis totalt min egen kompetens.»

Bristen på sakkunskap blottas också i flera avsnitt av utredningen, t. ex. i de uttalanden, som görs rörande de kritiserade försöken. Även om mycket hårda omdömen fälles om kritikerna, söker man ge kritiken ett visst sken av berättigande t. ex. genom att konstatera, att försöken icke varit tillräckligt omfattande, och att viktiga frågor lämnats obesvarade. Men så är det i all experimentell forskning. När resultaten av ett försök föreligger, uppställer sig som regel nya problem. Men det får man ofta nog klart för sig, först då resultaten föreligger. Skulle man då vänta med att publicera de vunna resultaten? Nej, förvisso icke.

Det kanske mest anmärkningsvärda är emellertid, att huvudproblemet, frågan om försökens uppläggning och tolkningen av resultaten rönt obehörigt inflytande av kommersiella intressen, kommer helt i skymundan för den mängd av uttalanden om vederbörande forskares personliga egenskaper och andra i detta sammanhang likgiltiga ting. Det kan såvitt jag förstår icke vara ett statligt intresse att i tryck offentliggöra vad herrar A, B och C etc. tycker om herrar X, Y och Z. Om en inom växtnäringsområdet sakkunnig person anlitats för uppgiften, hade han lätt genom ett studium av skrifterna på kort tid kunnat komma till den slutsats, utredningsmannen efter 2 1/2 år kommit till: *Ingen obehörig påverkan från kommersiella intressen.* Det är dessvärre ingen överdrift att påstå, att denna utredning väckt ett berättigat uppseende inte bara i vårt land utan även i våra grannländer. Där om vittnar ett uttalande, som gjorts av en framstående forskare i ett av våra grannländer: »Det förefaller märkligt, att man på de svenska skattebetalarnas bekostnad trycker en sådan utredning.»

Då misstron mot de båda kritiserade forskarnas objektivitet befunnits ogrundad, och då utredningens vetenskapliga expert om en del av kritiken uttalat, att den dikterats mera av illvilja än av vetenskaplig sanningskärlek, då är det mången som frågar sig, om det kan anses vara fair play att till trycket befördra inför utredningsmannen fällda, i vissa fall kränkande yttranden om två högt förtjänta forskare. Det är uppenbarligen dessa uttalanden som åsyftats, då utredningen i en tidning kallats »herr Söderströms thriller».

Vid sidan om utredningsuppdraget har utredningsmannen under ett särskilt avsnitt gjort uttalanden om forsknings- och försöksverksamhetens inriktning och uppläggning. Det måste sägas vara ganska märkligt, att en jurist ger sig till att ge jordbruksforskarna anvisning om hur försöksverksamheten bör bedrivas.

Enligt uppgift har utredningen dragit en kostnad av något över 50 000 kr. Till de direkta, redovisade kostnaderna kommer förlust av dyrbar arbetstid för många av de personer, som haft med utredningen att skaffa.

Man måste väl förutsätta, att statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet haft något syfte, då han låtit trycka denna utredning, ehuru det är svårt att inse, vilket detta syfte är. Jag anhåller därför, herr talman, om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1. Vad är syftet med att i tryck offentliggöra denna utredning och därmed ge den en stor spridning?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder med anledning av utredningen?

3. Hade icke de stora belopp, som offrats på denna utredning, kunnat komma till större nytta för det svenska jordbruket, om de ställts till jordbruksforskningens förfogande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. det politiska läget i Kongo, m. m.

Ordet lämnades på begäran till herr SUNDIN (cp) som yttrade:

Herr talman! Utvecklingen i Kongo sedan landet blev förklarad självständigt har följts med stort intresse och djup medkänsla i vårt land. Enligt de informationer som svenska allmänheten haft att tillgå synes förhållandena i landet ha blivit alltmer kaotiska. Sedan en tid tillbaka har det förekommit uppgifter om att landet står inför ett regelrätt inbördeskrig eller att ett sådant redan äger rum i vissa delar av landet. Omständigheten att en av landets mest uppmärksammade politiska ledare bragts om livet, varom uppgifter under de senaste dagarna inkommit till vårt land, synes medföra ytterligare skärpning av läget.

Inom Förenta Nationerna har Kongo-frågan dessvärre blivit kontroversiell, vilket inverkat menligt på FN:s möjligheter att bidra till stabila förhållanden i landet. Det har även lett till att Kongo-frågan fått en speciell politisk aspekt, som gjort hela spørsmålet ännu mera komplicerat.

För den svenska allmänheten, av vilken en överväldigande majoritet sluter upp kring vårt lands strävanden att efter förmåga bidra till en fredlig utveckling i världen, är det angeläget med så korrekt och ingående information som möjligt om den nämnda händelseutvecklingen och dess konsekvenser. Detta allmänna intresse har en speciell prägel på grund av att svensk militär personal frivilligt engagerat sig i FN:s tjänst i Kongo. Denna personal har — om ock

inte i större utsträckning — direkt berörts av de väpnade konflikter som förekommer inom landet. Dessbättre har dock skadorna hittills varit av relativt begränsad omfattning.

Frågan om huruvida den svenska militära personalen bör dragas tillbaka från sin uppgift i Kongo har tilldragit sig ett visst intresse. Då ställningen för ifrågasvarande personal beröres av ställningstagandena inom FN, är det även från dessa synpunkter befogat att regeringen vid lägligt tillfälle lämnar en redogörelse för Kongo-frågans utveckling, dess behandling inom FN och konsekvenserna härav i olika avseenden.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande frågor:

1. Är Eders excellens villig att inför kammaren lämna en redogörelse angående utvecklingen i Kongo och FN:s insatser därstädes samt för frågans behandling inom FN och de konsekvenser, som kan väntas följa med anledning härav?
2. Är Eders excellens likaledes villig att redogöra för regeringens syn på dessa spørsmål?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.20.

In fidem

K.-G. Lindelöw